

POLONIA ÎN PRESA ROMÂNEASCĂ DIN PERIOADA UNIRII PRINCIPATELOR

Polonia și lupta revoluționară a patrioților polonezi s-au bucurat de atenția presei românești și în deceniul care separă Revoluția de la 1848-1849 de Unirea Principatelor, preocupare pe care de altfel am regăsit-o și în perioada anterioară¹. După înăbușirea revoluției, odată cu restabilirea Regulamentului organic în Principate și instaurarea regimului absolutist în Transilvania se abrogă principiul libertății tiparului. Regulile draconice de cenzură, instituite în Moldova de domnitorul Mihail Sturdza, extinse apoi de regimul căimăcărnii și în Țara Românească, patenta imperială din anul 1852 din Transilvania, întăreau și înmulțeau restricțiile, măsurile preventive și represive împotriva presei. În aceste condiții, după încetarea apariției publicațiilor revoluționare, numărul ziarelor și revistelor a fost extrem de redus, iar puținele care au continuat sau au fost admise să apară erau lipsite de caracter politic.

La Iași, în anul 1850 a apărut *Zimbrul*, care, inițial, se mărginea a mulțumi “curiozitatea publicului în privința noutăților din străinătate cum și a celor dinlăuntru”, declarând că în ceea ce privește “interesele țării” ele vor fi abordate numai atât cât e îngăduit unui jurnal a o face”². Foiletonul literar al acestui ziar ne prezintă portretul generalului polonez Iosif Bem, pe care-l califică “general de aventură, nu erou în felul francezului Dumouriez”, arătând mai apoi că “s-a făcut musulman deoarece era prea nepăsător”³. În paginile acestui ziar mai regăsim informații despre emigranții polonezi refugiați în Turcia. Știrile readuc în prim-plan figura generalului Henryk Dembinski care, se spune, va părăsi capitala Turciei urmând a pleca la Paris⁴. De asemenea, ziarul publică informații despre amnistia dată polonezilor pentru “delicte politice” și este convins că “mulți poloni ce petrec în străinătate în cea mai mare mizerie se vor grăbi a se folosi de această amnistie politică ce se dă în Rusia și Polonia”⁵.

Informații despre emigrația poloneză se regăsesc și în ziarele din Transilvania care, în această epocă a puterii discreționare a statului absolutist austriac, traversează o perioadă grea. Astfel, în condițiile severe de supraveghere a legilor marțiale, *Gazeta de Transilvania* este suspendată în perioada februarie – septembrie 1850 pe motiv că nu a respectat instrucțiunile cenzurii. Mai târziu, prin noua lege a presei, intrată în vigoare în anul 1852, s-a cerut pentru publicarea unui ziar o cauțiune bănească mare, sumă de care nu dispunea nici redactorul nici

¹ Vezi studiile noastre *Imaginea Poloniei în presa românească din Transilvania până la Revoluția din 1848*, în *Studia Universitatis Babeș-Bolyai*, Historia, an XXXVIII, 1993, nr. 1-2, p. 123-131 respectiv *Polonia și revoluționarii polonezi în presa pașoptistă românească*, în *Acta Musei Napocensis*, II, nr. 35-36, 1998-1999, p. 69-77.

² Nicolae Iorga, *Istoria presei românești*, București, 1922, p. 102.

³ T. Codrescu, *Amintiri din bivacuiri și din câmpiile bătăliei în cursul răzbelului din Ungaria*, în *Zimbrul*, nr. 1, 3 iulie 1850, p. 2.

⁴ *Zimbrul*, nr. 72, 2 aprilie 1851, p. 288.

⁵ *Ibidem*, nr. 19, 2 septembrie 1850, p. 78.

editorul publicației brașovene. Ca să poată subzista mai departe gazeta a trebuit să devină o foaie oficială având obligația de a reproduce toate dispozițiile guvernamentale. Ori, în această situație, George Bariț nu mai putea fi redactorul ei și trebuia găsit un om maleabil, în care autoritățile să aibă mai multă încredere. Persoana numită în această funcție a fost Iacob Mureșanu, care are meritul de a fi reușit să salveze gazeta într-o perioadă atât de grea⁶.

La începutul anului 1851, *Gazeta de Transilvania* inserează articolul intitulat *O aruncătură de ochi peste starea Europei în 1850*, în care se arăta printre altele ca: "1850 ține de o perioadă ce, începând cu 1789, nu e nicicum încheiată iar cuprinsul ei este lupta ideilor liberale". După ce se trece în revistă starea Europei de după anul 1815 se evidențiază că "scularea Poloniei se sfârși cu ștergerea acestei națiuni slave din cartea popoarelor"⁷. Gazeta reproduce mai apoi un comentariu al ziarului vienez *Lloyd* în care se evidențiază strânsa colaborare a celor trei puteri ale Nordului (Prusia, Rusia și Austria) în reprimarea tulburărilor revoluționare ale ungarilor și polonezilor, alianță care, se spune "nu se face din prietenie politică ci numai din strâmtorare politică"⁸. Exemplul oferit mai întâi este "războiul revoluționar al polonilor din 1830" când a funcționat alianța ruso-prusiană iar apoi în timpul revoluției pașoptiste când "câte o putere prietenă lua asupra-și asigurarea operațiunilor", având în vedere "neapărata trebuință iar nu o favoare sau o nefavoare". În toți acești ani gazeta cuprinde note și informații privitoare la activitatea emigrației poloneze și maghiare pe care le vede într-o strânsă legătură, mai ales în Anglia cuprinsă de "entuziasmul kosutian"⁹. Atenția acordată emigrației maghiare din Anglia este comparată cu situația "de după revoluția polonă din 1831" când "se vorbea numai de Polonia căzută fără să se fi făcut ceva". De asemenea, sunt publicate informații despre legiunea poloneză, din care unele unități se refugiază în țări străine iar altele se reîntorc în patrie trecând prin Transilvania¹⁰.

În anii următori pe primul plan al politicii internaționale apare din nou problema orientală. În fața refuzului Turciei de a rezolva această problemă în modul preconizat de Rusia, aceasta, mizând pe o conjunctură diplomatică favorabilă, rupe relațiile cu Turcia, iar în octombrie 1853 se declanșează practic războiul Crimeii (1853-1856). În acest context internațional publicația brașoveană evidențiază în paginile sale dezbaterile asupra "chestiunii orientale" din parlamentul de la Londra, subliniind că "Turcia este în mare pericol" se inserează un discurs al lui John Russel care declara că "speră că nu se va găsi nici un englez care să voiască a lua parte la o asemenea faptă cum fu împărțirea Poloniei"¹¹. Comentariile gazetei reiau pasaje din prestigiosul ziar englez *Times* care, după ce face o paralelă între "desmădularea Turciei și împărțirea Poloniei", arată consecințele dezmembrării statului polonez pentru situația Europei¹². Polonezii urmăreau evenimentele cu multă atenție, încercând să influențeze diplomația europeană în favoarea cauzei lor. Vorbind despre emigrația poloneză din capitala Franței gazeta va nota în toamna anului 1853: "Prințul Ciartorițchi a încheiat sărbătorea care se ține în toți anii în memoria revoluției poloneze cu o cuvântare care făcu o profundă întipărire la numeroșii auditori ce s-au adunat la Hotel Lambert. Căruntul prinț vorbi despre direcția pe care

⁶ Gheorghe E. Marica, *Studii de istoria și sociologia culturii ardeleni din secolul al XIX-lea*, Cluj-Napoca, 1977, *passim*.

⁷ *Gazeta de Transilvania*, nr. 5, 15 ianuarie 1851, p. 17, (mai jos *Gaz. Trans.*).

⁸ *Ibidem*, nr. 79, 1 octombrie 1851, p. 326.

⁹ *Ibidem*, nr. 86, 25 octombrie 1851, p. 356. Este elogiât spiritul liberal ce domnește în Anglia unde fiecare opinie politică se poate liber manifesta. Vezi și *Gaz. Trans.*, nr. 39, 14 mai 1851, p. 168

¹⁰ "La 21 mai trecură prin Oradea către Lemberg 18 inși din legionul polonic, ce fugiră în Turcia, având voie de la stăpânire de a se reîntoarce la ale sale." *Gaz. Trans.*, nr. 44, 31 mai 1851, p. 188.

¹¹ *Ibidem*, nr. 20, 11 martie 1853, p. 79.

¹² "Împărțirea Poloniei a fost nimicirea unui stat care avea să joace un rol în istoria și propășirea secolului nostru". *Gaz. Trans.* nr. 21, 14 martie 1853, p. 83.

au luat-o acum lucrurile în Europa cu o bucurie care exprimară fără voie speranțele ce emigrația polonă le lega de această stare a lucrurilor”¹³.

Rapiditatea cu care se desfășurau evenimentele, în ajunul războiului Crimeii, reclama inițiativa atât din partea românilor, cât și a polonezilor, iar situațiile similare în care se găseau Țările Române și Polonia impuneau acțiuni comune. Trupele țariste ocupaseră Principatele Române în iulie, iar la 16 octombrie 1853 Turcia declară război Rusiei. În luna noiembrie emigranții români s-au întâlnit la Paris cu generalii polonezi Josef Wysocki și Ludwik Mieroslawski iar în timpul discuțiilor s-a ajuns la un acord de colaborare a acțiunilor atât în relațiile cu Poarta cât și în interiorul Principatelor¹⁴.

Emigrația polonă de după 1830 nu a fost unitară, fiind confruntată de curente contradictorii, divergențe, reprezentate prin numeroase organizații și în organe de presă. Atât în timpul revoluției de la 1848 cât și în perioada următoare au fost active gruparea de la Hotel Lambert condusă de prințul Czartoryski, cât și Societatea democratică poloneză (T.D.P.). Ultima a propus Porții participarea sa la război și această propunere a fost reluată de generalul Wysocki în noiembrie 1853, dar turcii au refuzat-o în special din cauza opoziției Austriei, care deținea teritorii poloneze și nu dorea noi complicații. În schimb Michel Czajkowski – care din 1850 s-a convertit la islamism devenind Mehmet Sadâk Pașa – a obținut de la guvernul turc aprobarea pentru organizarea unei formații de cazaci și numirea sa în funcția de hatman al acestei unități militare¹⁵. Surprins de poziția fostului său subaltern, prințul Adam Czartoryski îl trimite imediat la Constantinopol pe Wladyslaw Zamojski cu scopul de a organiza o legiune poloneză pe care să o contrapună cazacilor lui Sadâk-Pașa, dar și pentru a zădărnici planurile democraților.

Aceste manevre de culise ale polonezilor sunt reflectate în paginile gazetei brașovene, care surprinde divergențele dintre ei prin faptul că “au de gând să înființeze două legiuni ca să mulțumească partidele în care sunt dezbinați ei”, iar tonul ziarului este critic față de această situație: “Mai poftim oameni, care au dat cu capul de atâtea nenorociri și încă tot nu se înțeleg altfel decât să facă două legiuni deosebite”¹⁶. În continuare, arătând că “nu numai românii emigranți de la 1848 ca Eliade, Goleștii, Tell ci și o samă de boieri patrioți mai buni au rugat de repetate ori pe sultan și pe Poarta ca să li se dea și lor voie a conlucra cu sabia în mână la scoaterea rușilor din patria românilor”, gazeta prezintă activitatea exilaților români care au ajuns în tabăra de la Sumla a comandantului turc Omer-Pașa¹⁷. Românii voiau să-și organizeze corpul de voluntari la Vidin, cu sprijinul lui Omer-Pașa care avea intenția de a dobândi domnia în Moldova și Țara Românească. În acest scop, Omer-Pașa a adunat dovezi că e român, descendent dintr-un centurion al legiunilor romane - Latus, iar veleitățile îi erau stimulate de scrierile lui Ion Eliade Rădulescu¹⁸.

¹³ *Gaz. Trans.*, nr. 97, 3 decembrie 1853, p. 380.

¹⁴ Ion Petrică, *Confluente culturale româno-polone (a doua jumătate a secolului al XIX-lea)*, București, 1976, p. 73.

¹⁵ Nicolae Ciachir, *Istoria modernă a Poloniei*, București, 1987, p. 118.

¹⁶ *Gaz. Trans.*, nr. 38, 14 mai 1855, p. 147.

¹⁷ “Poarta a hotărât ca să nu se mai opună ca patrioții români din Principate să conlucreze cu ea împreună. În urma acestora porni în 18 (ianuarie) generalul Tell cu patru ofițeri români în lagărul lui Omer-Pașa. Ei vor să opereze în Valahia mică. Generalul Tell e un ofițer erocic. În 1848 fu membru al locotenenței în Valahia: El a fost unul ce a scris protestul în contra Convenției de la Balta-Liman”. *Gaz. Trans.*, nr. 11, 6 februarie 1854, p. 43. Protestul contra Convenției de la Balta-Liman, despre care amintește gazeta, este broșura intitulată *Lettre au ministre des Affaires étrangères de la France sur l'occupation des principautés danubiennes par la Russie*, apărută în Franța în anul 1849, ce îi are ca semnatari pe Chr. Tell, Nicolae Goleșcu și Ion Heliade Rădulescu.

¹⁸ Biblioteca Academiei Române, *Arhiva Sadyk-Pașa, Résumé de mes souvenirs de la la guerre de 1854 par Michel Czajkowski (Mehmed Sadyk Pacha)*, I, mss. 1, f. 14.

Intenția românilor de la Sumla găsește ecou în gazeta brașoveană din 17 martie 1854 unde se arăta că “sultanul chemă pe I. Eliade și pe Tell (maior până la 1848 apoi general) și le dă voie a merge la Vidin și a organiza un corp de ostași români”. Dar de teama revoluției și a implicațiilor politice, Omer-Pașa nu a primit serviciile exilaților români. Pe marginea acestor evenimente, gazeta va informa cititorii că “Grigore Sturdza, fiul fostului Domnitor al Moldovei (...) nu s-a ocupat de înrolarea unui corp român deosebit și în loc de acela el și Crețulescu se alătură lângă Sadâk-Pașa (polonul Ciaikovski), comandantul noii trupe de cazaci creștini, și pe puținii ostași români îi întrupează cu escadroanele lui Sadâk”. Informații interesante ne oferă Sadâk-Pașa asupra relațiilor sale cu românii. În *Memorii* sunt menționați principalii săi colaboratori români, sunt confirmate legăturile dintre emigranții români și populația de pe malul stâng al Dunării, relațiile lui Sadâk-Pașa cu Grigore Ghica și Barbu Știrbey, încercările emigranților români de a forma legiuni proprii organizându-se “asemănător cu polonezii”. Bine apreciați de el sunt ofițerii români, îndeosebi Grigore Sturdza (Mouchlis Pacha) și maiorul Dimitrie Crețulescu¹⁹.

Ceea ce a contribuit la sporirea neîncrederii, nu numai a lui Sadâk-Pașa ci și a românilor, în emigranții polonezi din gruparea aristocratică a lui Adam Czartoryski, și în Wladyslaw Zamojski îndeosebi, a fost memoriul alcătuit de către acesta din urmă privind reconstituirea Poloniei cu ajutorul Austriei, instalarea unui arhiduce pe tronul Poloniei, în schimbul “anexării celor trei provincii românești Basarabia, Moldova, Țara Românească la Ungaria sub sceptrul împăratului Austriei”²⁰. Memoriul a fost remis de generalului austriac Coronini, care l-a expediat la Viena. Această inițiativă a lui Zamojski a stârnit indignare în rândul patrioților români²¹, contribuind la slăbirea simpatiei față de polonezi, mai ales că nu după multă vreme, publicarea broșurii *Lettre à l'Empereur*²² a confirmat mașinațiunile partidei lui Adam Czartoryski. Ecouri ale acestei broșuri se regăsesc și în presa românească. “În cursul anului trecut a apărut în Franța o broșură intitulată *Lettre à l'Empereur*. Această broșură, scrisă după toate probabilitățile de un emigrant polon, se ocupă de politica generală a Europei cu tendința ca să demonstreze dreptul și restatornicirea vechii Polonii”, va nota *Gazeta de Transilvania* la începutul anului 1855²³. Deoarece autorul broșurii a vorbit de Basarabia într-un “limbaj disprețuitor”, gazeta va publica o scrisoare de răspuns pe care cărturarul G. Sion a adresat-o redacției jurnalului *La Presse*, cu mențiunea că “această epistolă o socotim demnă de a o trece în coloanele foii noastre”. Combătând aserțiunile autorului presupus polonez al broșurii, care afirma că “naționalitatea basarabeană este cu totul neputincioasă căci cum s-ar face să reînvie un lucru care nu a existat niciodată”, G. Sion face aici o interesantă comparație cu situația polonezilor din ducatul Posen, arătând că aici “nu a existat naționalitate poseniană ci numai polonă”. “La fel naționalitatea română care de 17 secole există pe pământul Basarabiei nu cere ca să facă cineva să reînvie, ea este acolo ca în cea dintâi zi, când veteranul roman veni și puse stăpânire pe acest avanpost”, va scrie autorul și în continuare face o lungă demonstrație cu argumente istorice pentru a arăta “existența politică a Basarabiei”²⁴.

În urma retragerii trupelor rusești din Principate (vara anului 1854) și pătrunderea celor otomane și austriece, centrul activității lui Sadâk-Pașa s-a aflat în zonele Brăila și Galați, adică orașele în apropierea cărora se aflau dislocate trupele sale care făceau legătura cu Dobrogea²⁵.

¹⁹ B.A.R., *Arhiva Sadyk-Pașa*, I, mss. 1, f. 14, f. 50 și f. 61.

²⁰ *Ibidem*, I, mss. 1, f. 43d.

²¹ Ion Eliade Rădulescu l-a ridiculizat pe Zamojski numindu-l “Ciclopele tristei figure”. Vezi Ion Petrică, *op. cit.*, p. 75.

²² *Lettre à l'Empereur sur la question d'Orient (20 septembre)*, Paris, H. Dumineray, 1854.

²³ *Gaz. Trans.*, nr. 23, 23 martie 1855, p. 91.

²⁴ *Ibidem*; Vezi și *Gaz. Trans.*, nr. 24, 26 martie 1855, p. 94.

²⁵ Nicolae Ciachir, *op. cit.*, p. 118-119.

În presa românească regăsim în această perioadă note informative despre activitatea acestui emisar polonez, care adresează proclamații locuitorilor de aici²⁶ și felicită miliția românească că nu a urmat armata rusă în retragerea ei²⁷. Părăsind Principatele în ianuarie 1855, acesta a dat un comunicat oficial preluat de ziarele vremii: "Combi-națiile politice și militare ne cheamă aiurea și noi părăsim cu părere de rău frumoasa voastră țară; căci noi am crezut că sarcina noastră va fi de a apăra în contra dușmanului și de a asigura pentru totdeauna propășirea acestor provincii vasale ale grațiosului nostru Împărat"²⁸. După întoarcerea în Turcia, Sadâk-Pașa era neconținut în corespondență cu prietenul său Ion Ghica, care se afla atunci la Samos²⁹.

Razboiul Crimeii a demonstrat că problema poloneză a fost folosită abil atât de împăratul Napoleon al III-lea, cât și de Lordul Palmerston pentru avantaje proprii și nu pentru refacerea statului lor național. Gazetele românești informează despre protestele pe care le fac polonezii la contele Alexander Walewski, ministrul francez de externe, pentru că "li s-au neglijat interesele lor de către Congresul de la Paris"³⁰. Aceeași poziție o au și polonezii aflați în capitala Angliei, despre care presa informează că "cer ca să nu se pună capăt conferințelor până când nu se vor lua în considerare și starea și pretențiile Poloniei, fiindcă fără favorizarea poziției Poloniei Europa nu poate fi scutită de atacurile rusești"³¹.

Înfrângerea Rusiei în războiul Crimeii, criza sistemului feudal, poziția liberală a noului țar Alexandru al II-lea (urcat pe tron în anul 1855), amnistierea și întoarcerea majorității condamnaților polonezi legați de evenimentele din anii 1830, 1846, 1848 precum și reformele preconizate în Polonia sunt subiecte ce rețin atenția presei românești din această perioadă. Din *Gazeta de Moldavia* aflăm că noul țar "a îndulcit cenzura în Polonia" iar mai apoi periodicul lui Gh. Asachi prezintă generozitatea țarului față de familia poetului polonez Adam Mickiewicz (1798-1855). Printr-un rescript imperial, dat al Varșovia, cititorii aflau că "țarul a ordonat libera tipărire a scrierilor lui Mițchievici (afară de cele în contra regulilor cenzurii) și acea ediție să se considere ca o proprietate de drept a fiilor poetului până la a lor maturitate"³². De asemenea, numeroase notițe informative relatează despre noul curs al politicii favorabile a țarului Alexandru al II-lea față de polonezi care a avut drept rezultat amnistierea deținuților politici³³ precum și o liberalizare în domeniul învățământului. În acest sens este amintită înființarea unei Academii de Medicină la Varșovia, iar *Gazeta de Moldavia* publică ucazul de înființare a acesteia prezentând entuziasmul polonezilor care "speră că se vor statornici și alte facultăți pentru ei"³⁴. Această liberalizare timidă³⁵ va permite patrioților polonezi să se organizeze mai bine în vederea acțiunilor viitoare și, după respingerea unor petiții adresate țarului de nobilimea poloneză, ziarul va scrie: "Speranțele polonilor s-au împușinat de când lumea a început a

²⁶ B.A.R., *Arh. Sadyk-Pașa*, I, mss.3, f. 356.

²⁷ *Gaz. Trans.*, nr. 73, 11 septembrie 1854, p. 291; "Turcii se află concentrați în Brăila și Sadâk-Pașa cu 7000 a înaintat către Prut". *Gaz. Trans.*, nr. 101, 22 decembrie 1854, p. 405; *Gazeta de Moldavia*, nr. 55, 15 iulie 1854, p. 217.

²⁸ *Gaz. Trans.*, nr. 4, 13 ianuarie, 1855, p. 94.

²⁹ St. Lukasik, *Relațiunile lui M. Czajkowski- Sadâk-Pașa cu românii*, în *Revista istorică română*, nr.2, 1932, p. 232.

³⁰ *Gaz. Trans.*, nr. 41, 24 mai 1856, p. 159.

³¹ *Ibidem*, nr. 22, 17 martie 1856, p. 86.

³² *Gazeta de Moldavia*, nr. 73, 16 septembrie 1857; *Gaz. Trans.*, nr. 63, 9 august 1856, p. 244.

³³ *Gaz. Trans.*, nr. 42, 27 mai 1856 și nr. 89, 11 noiembrie 1856, p. 347; *Zimbrul*, nr. 111, 25 mai 1856; *Gazeta de Moldavia*, 22 iulie 1857, p. 228; *Telegraful Român*, nr. 72, 12 septembrie 1856, p. 288.

³⁴ *Gazeta de Moldavia*, nr. 61, 5 august 1857, p. 242 și suplimentul ei din 19 august 1857.

³⁵ Sunt prezentate seria de petiții adresate țarului de către nobilimea poloneză, petiții respinse în marea lor majoritate. Vezi *Gazeta de Moldavia*, nr. 58, 25 iulie, 1857, p. 230.

înțelege că autonomia și cea mai mare neatârnamare în administrație, care se visa pentru regat, nu se pot realiza, cu toate că în general guvernul e mult mai blând”³⁶.

Congresul de pace de la Paris din anul 1856, care a pus capăt războiului Crimeii, a trebuit să țină seama de aspirațiile românilor și a înlăturat protectoratul țarist asupra Principatelor, menținând suzeranitatea otomană, dar punându-le sub garanția puterilor europene, a redus simțitor rolul Turciei și a deschis perspectivele unirii lor într-un singur stat. Ideea unirii punându-se la ordinea zilei, aceasta va da și principalul conținut politic al celor mai însemnate publicații care apar în Principate în această perioadă sau a unora dintre cele deja existente. În acest context, exemplul negativ al Poloniei, dispărută de pe harta Europei ca urmare a disensiunilor interne și a despotismului nobilimii, revine de nenumărate ori în coloanele presei unioniste care discută viitoarea organizare a Principatelor. Ziarul *Românul*, cel mai important periodic bucureștean apărut în acești ani, cuprinde în paginile sale un articol semnat de redactorul său, C. A. Rosetti, care pledează împotriva despotismului. “Să ne uităm în istorie și să vedem unde au condus națiile mâinile de fier ce au guvernat?” scria autorul și referindu-se la Polonia mai arăta: “Polonia era o nație mare și puternică și mâna de fier a aristocrației a condus-o astfel încât poporul aștepta invaziile străinilor ca pe o speranță că poate ei îl vor mai ușura de despotismul șefilor pământeni”³⁷. Făcând o paralelă între destinul istoric al celor două țări, ideea era reluată apoi într-un alt articol unde se afirma că “principiul guvernământului era în Polonia nobilii iar în România 70 de boieri și ... străinul”³⁸.

În această perioadă presa era considerată ca “un adevărat organ al intereselor naționale care va veni în ajutorul tuturor silințelor ce se vor uni ca să dea cele mai bune soluții tuturor chestiunilor importante de reorganizare și de reforme”³⁹. Străduindu-se să formeze opinia publică, publicațiile unioniste dezbateau poziția marilor puteri în raport cu problema unirii Principatelor. Se comentează poziția Angliei care susține că Principatele, despărțite de Turcia, ar fi puse sub influența rusească și ar putea să aibă soarta Poloniei⁴⁰, evidențiindu-se în acest caz, principiul naționalităților⁴¹ care ar trebui respectat de marile puteri și justetea cauzei românilor. *Steaua Dunării*, cea mai combativă publicație unionistă, cuprinde în paginile sale o serie de informații și articole despre situația polonezilor din teritoriile aflate sub ocupație rusească. La rubrica *Curier exterior* sunt inserate numeroase știri despre reformele țarului care, se spune, “dau noi speranțe polonezilor pentru un dialog cu rosienii”. Se mai arată că polonezii cer mai ales elaborarea unei Constituții ca fiind “singurul mijloc care învoiește a faptului emancipării lor”⁴². Ziarul relevă justetea acestor cereri poloneze făcând apel la istorie și amintind de “făgăduielile făcute de țarul Alexandru la deschiderea Dietei poloneze din anul 1818”⁴³.

După tratatul de pace de la Paris, emigrația poloneză a rămas un timp în expectativă. Prințul Adam Czartoryski a evitat să se manifeste cât timp Anglia și Franța erau în contradicție; în schimb, Michel Czajkowski (Mehmet Sadâk-Pașa), apărând interesele Turciei s-a arătat de la început potrivnic unirii Principatelor⁴⁴. În acest timp, Grigore Sturdza, “poftitor la domnie”, încercase, cu sprijinul lui Sadâk-Pașa și al maiorului polonez Nieczuja Wierzbicki, să obțină

³⁶ Ibidem, nr. 81, 14 octombrie 1857, p. 323.

³⁷ C.A. Rosetti, *Mâna de fier*, în *Românul*, nr. 62, 19 august 1858, p. 246.

³⁸ *Românul*, nr. 78, 2 octombrie 1858, p. 310.

³⁹ E. Angelescu, *Presa română*, în *Naționalul*, nr. 35, 10 aprilie 1858, p. 133.

⁴⁰ *Naționalul*, nr. 42, 5 mai 1858, p. 161.

⁴¹ I.C. Brătianu, *Naționalitatea*, în *Românul*, nr. 33, 30 noiembrie 1857

⁴² *Steaua Dunării*, nr. 245, 10 decembrie 1859.

⁴³ Ibidem.

⁴⁴ St. Lukasik, *op. cit.*, p. 251-256.

funcția de caimacam în Moldova⁴⁵. Ofițerul polonez N. Wierzbicki fusese aghiotantul lui Grigore Sturdza în timpul războiului Crimeii⁴⁶ și în perioada alegerilor din Moldova era agentul fostului său general la Constantinopol.

Grigore Sturdza, candidat la tronul Moldovei în anul 1859, era susținut în campania electorală de ziarul ieșean *Constituționalul*, redactat de Gr. Balș. Un articol ce combate candidatura sa la domnie, apărut în coloanele ziarului *Steaua Dunării*, îl acuză pe Grigore Sturdza că s-a deznaționalizat deoarece în timpul războiului Crimeii a purtat numele turcesc Muchlis Pașa. În replică, *Constituționalul* susținea, invocând exemplul generalului polonez Koscielski (Sefer-Pașa), că aceste nume au fost luate nu ca renegați ci ca generali creștini în armata otomană⁴⁷.

La începutul anului 1859, maiorul polonez Niecuja Wierzbicki a venit în Moldova, împreună cu alți polonezi, gata să-l susțină pe Grigore Sturdza care le promisese funcții înalte în stat, dar eșecul candidatului lor îi descumpănește și îi împinge la un act necugetat: complot împotriva domnitorului nou ales – Alexandru Ioan Cuza – pentru aducerea pe tron a favoritului lor. Complotul eșuează, la 22 ianuarie 1859 unul dintre complotiști dezvăluie autorităților planul lui Wierzbicki și imediat o serie de polonezi din Moldova sunt arestați. Complotul lui Wierzbicki a pornit din cercul lui Sadâk-Pașa care era acuzat de relații cu antiunioniști ca N. Vogoride⁴⁸, T. Balș și de propagandă împotriva unirii Principatelor, așa cum reiese și dintr-o corespondență din Iași către *L'Etoile du Danube* unde se relatează despre un discurs împotriva unirii ținut de Sadâk-Pașa la Galați⁴⁹.

Pe marginea acestor evenimente, *Steaua Dunării* dezlănțuie o virulentă campanie de presă împotriva lui Grigore Sturdza pe care-l acuză de complicitate la complot⁵⁰. În scrisoarea de răspuns către redacția ziarului, Grigore Sturdza dezmințe acuzațiile care afirmă că s-ar fi amestecat în complotul polonez împotriva domnitorului Unirii, iar faptul că șeful complotului, maiorul Niecuja Wierzbicki, a fost aghiotantul său în anii războiului Crimeii, spune el, “nu implică pentru mine nici o solidaritate în cele ce ar judeca de cuviință a face dumnealui Verjbitski”⁵¹. În continuare, el arăta că proclamarea imediată a Unirii la Focșani de către un guvern provizoriu “ar arunca în mari învăluri interne țara căci ea este constituită în privirea socială ca și Galiția la 1846”. Exemplul răscoalei galițiene îndreptată împotriva aristocraților polonezi era încă viu și la mai bine de un deceniu de la acele tragice evenimente. De aceea, Grigore Sturdza avertiza că “nu se poate încerca și la noi o mișcare politică și națională fără ca acea mișcare să devină îndată, ca și în Galiția, o mișcare socială dintre cele mai crunte”.

Disputele cu privire la complotul polonez vor continua în presa românească în perioada următoare. Referitor la scrisoarea lui Grigore Sturdza, redacția își menține punctul de vedere, declarând că “toate faptele ce le-am publicat nu sunt născocirile noastre ci declarațiile polonezilor arestați”. Dar complotul a stârnit dezaprobarea celor mai mulți polonezi aflați în Moldova, iar unul dintre ei, Habdanak Piotrowski, a condamnat public această tentativă într-o scrisoare apărută la 29 ianuarie 1859 în *Steaua Dunării*: “Dați-mi voie, domnule, de a protesta

⁴⁵ Date bogate cuprinde lucrarea lui Gh. Duzinchevici, *Beizadea Grigore Sturdza și polonii (legăturile româno polone în anii 1858-1859)*, București, 1941.

⁴⁶ B.A.R., *Arhiva Sadâk-Pașa*, I, mss.1, f. 50.

⁴⁷ *Constituționalul*, nr. 1, 10 noiembrie 1858.

⁴⁸ Este menționat frecvent în *Memoriile* din timpul războiului Crimeii ale lui Sadâk-Pașa; B.A.R., *Arhiva Sadâk-Pașa*, I, mss.1, f. 61.

⁴⁹ Corespondență din Iași către *L'Etoile du Danube* din 13 iulie 1857.

⁵⁰ “Fapt pozitiv este că acest complot a fost urzit de străini, că între conjurați nu se vede până acum a fi amestecat numele unui singur alt pământean afară decât numele d-lui Grigore Sturdza”. *Steaua Dunării*, 28 ianuarie 1859.

⁵¹ *Steaua Dunării*, 14/ 26 ianuarie 1859.

în numele meu și în numele compatrioților mei, ofițeri din divizia poloneză, în contra acestui nume de poloni, dat cu atâta ușurință unor oameni fără căpătâi, aventurierilor plătiți prin aurul unui alt aventurier. Toată nația română cunoaște istoria nefericitei mele patrii. Nu, domnule, aventurierii amestecați în această lașă conspirație nu sunt poloni, noi suntem niște bravi soldați dar niciodată ucigași!”.

Unirea Moldovei cu Țara Românească sub sceptrul unui singur domnitor⁵² precum și războiul declanșat de către Piemont și Franța împotriva Austriei i-a entuziasmat pe polonezi, reaprinzându-le “jarul speranței”, cum afirma ziarul *Reforma*⁵³. Pentru ei, începutul deceniului șapte al secolului al XIX-lea coincide cu un nou avânt al mișcării naționale care va culmina cu insurecția națională din anii 1863-1864⁵⁴.

LA POLOGNE DANS LA PRESSE ROUMAINE PENDANT LA PÉRIODE DE L'UNION DES PRINCIPAUTÉS

Résumé

Après la défaite de la Révolution 1848, les nouvelles autorités ont institué une sévère censure sur la presse et dans ces conditions plusieurs journaux ont cessé leur apparition. En Transylvanie, la presse roumaine a présenté l'activité du général polonais Iosif Bem. Dans ses analyses, elle a montré qu'il a été un officier aventureux lorsqu'il a conquis la Transylvanie à la tête de l'armée révolutionnaire hongroise.

Pendant la guerre de Crimée (1853-1856), les journaux ont donné des informations sur la querelle permanente qui existait entre les polonais émigrés, en ce qui concerne les modalités de participation à ce conflit. Nous avons rencontré également plusieurs informations sur Michel Czajkowski (Mehmet Sadyk-Paşa) qui a été nommé par la Turquie commandant en chef d'une légion de Cosaques.

En janvier 1859, après l'élection du prince Alexandru Ioan Cuza sur le trône de Principautés de Moldavie et de Valachie, les autorités ont découvert un complot contre lui, qui a été organisé par l'officier polonais Niecuja Wierzbicki. Dans ces conditions, le journal L'Etoile du Danube a déclenché une campagne de presse contre un autre candidat au trône – le prince Grigore Sturdza. Dans de nombreux articles, Grigore Sturdza est accusé de liaisons avec les conspirateurs, parce que l'officier polonais avait été son aide de camp pendant la guerre de Crimée.

La presse roumaine a considéré que les nouvelles circonstances politiques - notamment l'attitude favorable envers les polonais du tzar Alexandre II et la guerre de la France contre Autriche en 1859 étaient favorables à l'unification de la Pologne.

⁵² Presa poloneză a adoptat o atitudine favorabilă Unirii Principatelor iar mișcarea unionistă a fost amplu reflectată aici. Vezi Ion Petrică, *op.cit.*, p. 84.

⁵³ “Această epocă de temeri, de aspirație, de neliniște și de contradicții este o epocă din acelea în care o națiune poate să câștige totul de va ști să fie matură să profite de cursul evenimentelor sau să piardă totul de va sta în amorțire și nu va veghea și nu se va pregăti pentru a preîntâmpina pericolul”. *Reforma*, nr. 2, 10 ianuarie 1860, p. 5.

⁵⁴ Referitor la atitudinea presei românești față de aceste evenimente vezi articolul nostru *Presa românească și Polonia în perioada de renaștere a mișcării naționale (1861-1864)*, în *Studia Universitatis Babeș-Bolyai*, Historia, an XLI, 1996, nr. 1-2, p. 69-80.